

lyen célnak, *Isten öncél*. Isten ad értelmet és célt mindennek a világon. Minden értelem és cél a világon Isten *akaratából* következik. Isten akaratának nincs célja; az maga a cél. Isten akaratáról nem lehet azt kérdezni: „miért?” Isten előtt minden kérdés elhallgat. Isten előtt csak az áll, akinek kérdései elcsendesedtek.

A világtörténelem vallásai megegyeznek abban, hogy Istent valamilyen cél eszközévé tegyék, saját üzemükbe vegyék. Ez történik a mi keresztyén vallásunkban is. Itt is gyakran megcsúszik az a szégyentelenség, hogy Istent az ember szolgájává tesszik. „Mire való az Isten?” „Mi haszna az olyan Istennek, aki nem segít?” Kedves Barátaim, *kérdezheti* ezt az ember? Ezt kérdezed te, ha meg akarod tudni, ki a te anyád? Ezt mondod: „mi haszna az olyan anyának, aki nekem nem segít?” Szégyentelen gyermek, aki ezt kérdezi Nem volt-e ő a te anyád, mielőtt hasznosnak találhattad volna őt, mielőtt te lettél volna?” Nem a te célszerűséged jóvoltából anyád és éppen így Isten, még kevésbé a mi eszünk jóvoltából Istenünk. Isten a mi Istenünk, akár tetszik, akár nem, akár hasznos, akár nem.

Független a mi elismerésünktől; nem demokratikus uralkodó, aki népe akaratára igazodik, hanem *Úr-Isten*. Nem véletlen, hogy manapság ezt a nevet nem használjuk. Nem akarunk Úr-Istent, csak Istent, aki szolgál az embernek; emberistent, szolgálóistent akarunk. Isten azonban nem szolga, *Ő Úr*. Azért Úr, mert kezdettől fogva van és éppen ezért megfoghatatlan is. Megérteni mindig csak azt lehet, ami a kezdet után a kezdetből jön, de a kezdet mindig megfoghatatlan. Ezért érthetetlen Isten, mint minden kezdetnek kezdete. Semmiféle „miért” kérdéssel nem lehet hozzáférközni, ésszel nem lehet őt számadásra vonni. Isten az észnek nem tartozik számadással, mert Isten az észnek is Ura. Azért van ész, mert van Isten. Isten a teremtője. Ezért nem lehet őt ésszel megragadni és ezért nem lehet őt az észhez szabni.

Istennek ez igaz megismerésében és kijelentésében a róla való bálkélzések megsemmisülnek. Úgy a régi, mint a modern pogányság egyaránt bálványimádat. Az az igaz Isten, aki *ipójában* magát kijelenti, az, aki valóban Isten, megfoghatatlan felség, hozzáférhetetlen Úr.

Ezt fejezi ki a biblia is a „menny” szóval. Isten a mennyben; ez nem azt jelenti, hogy távol tőlünk, a csillagok fölött,

minden „megtérése” nem egyéb megújított óriási kísérletnél, hogy megkerülje az igazi megtérést, mely egyedül segíthetne! Vagy mondják: meg kell térnie a *missiónak* és értnek alatta megkettőzött vallásos komolyságot, megnövesztett kegyes bensőséget, fokozottabb aszkézist, személyes megszentelődést és áldozatkésztséget, elmélyített együttműködését a kis hívő köröknek, kik a gonosz, sötét világ és idő közepette a fenyegetett missió művét hordozzák. És ez a munka külsőleg mindinkább sarokba szorul és elhallgat (nem változtat ezen a hazai missiói körök fokozott vallásos emelkedettsége és elmélyülése sem) és ugyanakkor az egész világ mély, belső erjedésben és izgalomban van, mely szellemtörténetében mielőbb beálló nagy, új fordulatot hoz, és megtanít valóban arra, hogy a missiói munkának új kezdete kell, hogy következzen. Nem merül fel az a kérdés, hogy a „megtérést” egészen másképpen kell majd értelmezni, ha ez az új kezdet bekövetkezik? De az egyházon és kegyes körökön kívül sincs hiány a megtérés prédikátoraiiban, olyanokban, akik követelik az újból való nekirugaszkodást, olyanokban, akik valamilyen vallásos lendületet és felvilágosítást hoznak, akik valamilyen új oltárokat állítanak fel és új, eddig nem ismert templomokban osztogatják szentségüket. Közelebbi példa: a *népszövetség* is ilyen hegy, amit most melegiben kellene megmászni és hatalma is van hozzá, több, mint másnak. hogy tüzes szavakkal biztathasson a hegymászásra.

De a megtérés prédikátorai, a megfordulás és új kezdet prédikátorai nem tudják megvalósítani azt, amit kellene. Minél buzgóbban beszélnek rá valamire, annál kevesebb a kedvünk, hogy hozzáfogjunk ehhez a fanyar munkához. Nyomasztó fáradtság kerítette hatalmába az európai embert. Sokkal hatalmasabban áll előttünk a szakadék mélysége, melybe belerohanunk, semhogy ne vennők észre, hogy hová vezetnek, vagy nem vezetnek az annyira buzgó törekvések az egyházban, nevelésben és az általános kultúrelésben. Teljesen elvesztettük a bizalmat minden jelszóval és megújulási kísérlettel szemben. Mi is tudjuk, hogy valami történni fog és történnie kell, de annak egészen másképpen kell kinéznie, mint minden eddiginek. Mi is kiáltunk megtérés után, de ennek új megtérésnek kell lennie, olyanak, amelyek valóban visszafordulás, *meg-térés!* Csak ez az új megtérés segíthet rajtunk. Oh! voltaképpen már mindig sejtettük és éreztük, hogy a mi régi megtérésünkkel, a